

**ГОСПОДАРСЪКЕ
ЗАКОНОДАВСТВО**

ВСТУП

Господарське право – одна з основних правових дисциплін, яку вивчають студенти економічних спеціальностей. Це обумовлене тим, що однією з основних вимог успішної побудови розвинутого суспільства з ринковою економікою є наявність у керівників та спеціалістів підприємств глибоких знань в області господарського права і уміння використовувати ці знання в господарчій практиці.

Складність і багатогранність зв'язків підприємства з різними суб'єктами господарських відносин приводить до того, щоб вивчення господарського права керівниками, менеджерами, спеціалістами, а також студентами ВНЗ було в більшій мірі, чим це вимагається для спеціалістів юридичного профілю, гармонізовано з вивченням економічних закономірностей господарських процесів в економіці країни.

Тому з цього курсу студенти повинні засвоїти основні правові визначення господарського права як самостійної галузі національної правової системи.

На практичних заняттях доцільно закріпити ті знання та докладно вивчити ті елементи системи господарського права, які на лекційних заняттях були охарактеризовані в загальних рисах. При підготовці до практичних занять з господарського права студенти повинні ознайомитися з нормативними актами з господарського права, які вміщують господарсько-правові норми, вміти використовувати їх при написанні рефератів і доповідей; при підготовці до семінару – написати розгорнутий план чи тези, якими слід користатися під час занять.

Важливим для успішного вивчення даного предмету є порівняльний аналіз господарського або комерційного права інших країн, які знаходяться в інших економічних умовах, ніж Україна.

ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ І ПОРЯДОК ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність підприємств і організацій, що функціонують у народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні виробничі, господарські та інші зв'язки. Всі ці суспільні відносини (як між підприємствами та організаціями – безпосередніми товаровиробниками, так і між ними і державними та іншими органами) потребують правового регулювання, завдяки якому вони набувають характеру правовідносин.

Ринковій економіці притаманні різноманітні організаційні форми підприємств: господарські товариства, виробничі кооперативи, приватні, казенні підприємства. Цивілізоване господарювання передбачає необхідність урегулювання правового статусу об'єднань підприємств (асоціацій, корпорацій, концернів, консорціумів тощо), встановлення правового режиму вільних (спеціальних) економічних зон та визначення правового режиму іноземного інвестування.

З'явилися нові ознаки ринкових умов господарювання: банкрутство, свобода конкуренції, антимонопольне регулювання. Все більшого розвитку, в тому числі завдяки приватизаційним процесам, набуває ринок цінних паперів.

Наближення України до світової економічної системи стимулює розвиток міжнародних господарських зв'язків, зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва.

Змінилися принципи, на яких будуються відносини держави з суб'єктами господарської діяльності та здійснюється державне регулювання підприємництва.

Всі ці чинники обумовлюють необхідність не тільки відповідного правового регулювання, але і знання правових засад господарської діяльності.

Успіх переходу економіки України до розвинених ринкових відносин

багато в чому залежить від правового забезпечення ринкових реформ, від створення належних умов функціонування суб'єктів господарської діяльності, від суворого додержання останніми вимог чинного законодавства.

Українська держава сьогодні потребує висококваліфікованих спеціалістів на всіх напрямках економічного розвитку та державного будівництва. З метою підготовки саме таких спеціалістів, озброєних знаннями в галузі господарського законодавства, підготовлений цей навчально-методичний посібник.

Господарське право, як і будь-яка інша юридична дисципліна, може бути визначене насамперед за предметною ознакою, тобто за сукупністю суспільних відносин, що регулюються нормами господарського права. З цієї точки зору господарське право є системою норм, які регулюють господарські відносини, тобто відносини, в які вступають організації, підприємці у процесі своєї господарської діяльності. Господарські відносини у сфері економіки України становлять предмет господарського права.

У сфері економіки виникають і функціонують різноманітні відносини, пов'язані з господарською діяльністю. Зокрема, держава здійснює функції загального управління економікою. З цією метою у центрі й на місцях діють органи державної виконавчої влади – міністерства, державні комітети, інші центральні органи. Отже, у народному господарстві між цими органами і підприємствами складаються управлінські відносини, які регулюються адміністративним правом, тобто є адміністративними правовідносинами.

У народному господарстві застосовується наймана праця працівників. Відносини щодо організації її застосування, оплати праці, часу праці і відпочинку, гарантій та компенсацій тощо регулює трудове право.

Господарюючі суб'єкти у процесі господарювання володіють і користуються природними ресурсами. Відносини щодо природокористування регулюються природоресурсними галузями права (земельне, водне, гірниче, лісове, екологічне тощо).

Господарюючі суб'єкти отримують прибуток і використовують власні

фінансові ресурси, є платниками податків, тощо. Отже, вони є суб'єктами фінансових правовідносин.

Між підприємствами, підприємцями та громадянами виникають майнові відносини щодо задоволення особистих потреб громадян у товарах, роботах, послугах. Ці відносини регулює цивільне право.

Визнавати всі зазначені відносини господарськими, як це іноді робиться в літературі, означало б, що спеціальної категорії господарських відносин взагалі не існує. Об'єктивно необхідні для здійснення господарської діяльності вони за своєю економічною природою не є господарськими. Ці відносини лише створюють організаційні, матеріальні, фінансові та інші передумови функціонування господарських відносин.

Господарсько-правова концепція визначає господарські відносини у власному (спеціальному) розумінні. А саме: господарськими є відносини між господарюючими суб'єктами (підприємствами, підприємцями) і органами управління, які утворюються у процесі організації і безпосереднього здійснення господарської діяльності. Господарські відносини як предмет регулювання складаються лише з двох елементів – організаційного (організація виробництва, обігу) і майнового. Сукупність господарських відносин у такому вузькому розумінні є предметом господарського права. За предметом у такому розумінні господарське право вирізняється від інших галузей права, норми яких діють у народному господарстві.

Господарські відносини мають певні ознаки.

Перша ознака – це обмежене порівняно з цивільним правом коло суб'єктів. Такими суб'єктами є:

- ▼ господарські організації, створені для безпосередньої господарської діяльності і зареєстровані як юридичні особи;
- ▼ державні і недержавні органи, які здійснюють управління економікою (міністерства, держкомітети, господарські об'єднання, управління тощо);
- ▼ структурні підрозділи господарських організацій, наділені компетенцією щодо здійснення господарської діяльності;

- ▼ фізичні особи, офіційно зареєстровані у статусі підприємців;
- ▼ державні і громадські установи та організації, що є споживачами продукції (товарів), робіт, послуг.

Особливим суб'єктом господарських відносин є держава, від імені якої діють її органи.

Другою характерною ознакою господарських відносин є поєднання в них організаційних і майнових елементів. Таке поєднання викликане тим, що однією з правових підстав виникнення та функціонування господарських правовідносин між господарюючими суб'єктами та їх контрагентами є "акти планування", зокрема, державні замовлення. Правовою підставою виникнення господарських правовідносин є рішення їхніх суб'єктів укласти відповідний договір. Ці рішення ґрунтуються на планах підприємств (плани економічного і соціального розвитку, бізнес-плани).

Третя ознака господарських відносин – їх матеріальний зміст, тобто суспільне виробництво і реалізація (оборот) господарюючими суб'єктами продукції (виконання робіт, надання послуг).

За наведеними ознаками господарських відносин можна розмежувати предмети регулювання цивільного і господарського права. Отже, норми цивільного права універсальні і поширюються на фізичних і юридичних осіб незалежно від діяльності, якою вони займаються. Норми господарського права спеціальні в тому розумінні, що діють лише стосовно юридичних осіб, їх структурних підрозділів, окремих підприємців, які здійснюють суспільну господарську діяльність і споживають її результати. Тобто предмет вивчення господарського права вужчий від предмета цивільного права. Цивільне право складається з норм однієї галузі, які на засадах юридичної рівності суб'єктів регулюють майнові і особисті немайнові відносини; господарське право відповідно до законодавства є комплексною галуззю. Воно ґрунтується на загальних нормах цивільного права про правоздатність юридичних осіб, зобов'язання та нормах про окремі види господарських договорів. У господарському праві об'єднуються також ті норми адміністративного,

фінансового й інших галузей права, які регулюють господарську діяльність підприємств та інших господарюючих суб'єктів.

Сукупність господарських відносин, які складаються між господарюючими суб'єктами, їхніми контрагентами, органами управління у процесі організації і здійснення господарської діяльності: виробництва і реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, становить предмет господарського права.

Виходячи з цього господарське право можна визначити як систему правових норм, що регулюють господарські відносини у процесі організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності.

Методи господарського права – це сукупність способів регулюючого впливу норм господарського права на поведінку суб'єктів господарських правовідносин. Концептуально методи господарського права будуються на двох принципах: загальнодозвільному («дозволено все, що не заборонено законом»), за яким діють підприємства і підприємці, та зобов'язуючому («суб'єкти господарського права зобов'язані і мають вчиняти те, що на них покладено законом»). Цей принцип в основному стосується органів державного управління економікою. Як зазначається в ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Господарські відносини є комплексними відносинами. Вони поєднують у собі організаційні і майнові (вартісні) елементи. Тому у господарському праві як комплексній галузі права загалом діють три (а не один, як у некомплексних галузях) основні методи правового регулювання.

Передусім це метод автономних рішень суб'єктів господарських відносин. Він ґрунтується на тому, що підприємства, підприємці мають право з власної ініціативи приймати будь-які рішення, які не суперечать законодавству України. Це означає, що суб'єкти господарських відносин самостійно: а) планують свою господарську діяльність; б) у межах

законодавства вільно обирають предмети господарських договорів і визначають в них зобов'язання та всі необхідні умови господарських взаємовідносин.

Існує ще метод владних приписів (вимог законів і вказівок компетентних органів, обов'язкових для суб'єктів господарських відносин). Згідно з ним діяльність (поведінка) суб'єктів підпорядковується обов'язковим моделям правовідносин, визначеним законодавством. Це, зокрема, обов'язковість дотримання заборон закону щодо здійснення господарської діяльності (ліцензії, квоти, спеціальні режими тощо), обов'язок визначених у законодавстві підприємств укладати з державою державні контракти та ін.

У господарському праві діє також метод рекомендацій. Держава регулює поведінку суб'єктів господарських відносин шляхом рекомендованих моделей відповідних правовідносин. Наприклад, зразкові форми договорів щодо окремих видів відносин, методичні рекомендації стосовно окремих видів діяльності у сфері господарювання – це приклади застосування державою зазначеного методу.

Залежно від конкретних господарських ситуацій, інтересу держави стосовно тих або інших господарських відносин та інших чинників, що регулюють господарське життя, можуть використовуватися будь-які із зазначених методів, виходячи з того, який з них буде найефективнішим.

Норми господарського права як загальні правила поведінки суб'єктів господарських відносин функціонують завдяки своїй нормативній формі – формі нормативних актів. Саме у формі нормативних актів норми господарського права приймаються, вивчаються і застосовуються, тобто функціонують як загальні обов'язкові правила господарювання. Відповідно господарське законодавство загалом можна визначити як систему нормативних актів, які згідно із законом є інституційними джерелами господарського права. Основними джерелами господарського права є саме закони та інші нормативні акти. Такі форми права, як правовий звичай, судовий прецедент, у цій сфері застосовуються рідко.

Однією з умов функціонування ринкових відносин є правове забезпечення господарської діяльності, яке включає, зокрема, створення її законодавчої основи, тобто системи нормативних актів (головним чином у формі законів), що визначають правовий статус суб'єктів господарювання та регламентують різні аспекти господарської діяльності.

Становлення національного господарського законодавства в Україні пов'язане з труднощами, викликаними насамперед економічними та соціально-політичними факторами.

На стані господарського законодавства негативно позначається відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд відповідних органів проектів законів та підзаконних нормативних актів. Не можна вважати нормальним для законотворення явищем внесення змін до нормативних актів невдовзі після їх прийняття. Вадами законотворчого процесу можна пояснити і той факт, що до Закону «Про підприємництво» вносилися зміни і доповнення чотирма законами, прийнятими в один день, – 16 грудня 1993 р., причому три з цих законів мали однакову назву: «Про внесення змін і доповнень до ст. 4 Закону України «Про підприємництво». Всього ж до зазначеного Закону зміни і доповнення вносилися біля 30 разів.

Звичайно, наявність у Конституції України ст. 91-94 з питань законодавчого процесу має внести порядок у діяльність Верховної Ради щодо розгляду і прийняття законопроектів, проте багато в чому запобігання зазначених хиб залежить від урегулювання законодавчого процесу поза межами діяльності Верховної Ради, а також від урегулювання діяльності самої Верховної Ради в її Регламенті.

У законотворчій діяльності слід також суворо дотримуватися принципу правової економії, який означає прийняття меншої кількості нормативних актів з одних і тих питань, використання методів інкорпорації та кодифікації як основних видів систематизації правових норм.

Важливим напрямом нормотворчої діяльності української держави у

сфері правового регулювання господарських відносин є видання нормативних актів міністерствами, іншими органами державної виконавчої влади, органами господарського управління та контролю. В юридичній літературі та у практиці нормотворення зазначені акти називаються відомчими нормативними актами.

Відомчі нормативні акти, які видаються для виконання і в межах закону, покликані забезпечити чітке функціонування всіх ланок ринкового механізму. Вони є однією з форм державного регулювання підприємницької (господарської) діяльності, спрямовані на усунення прогалин у правовому регулюванні тих або інших суспільних відносин.

Принцип верховенства закону та його реалізація в механізмі правового регулювання зумовлюють підвищені вимоги до змісту відомчих нормативних актів господарського законодавства, їх відповідності іншим законодавчим актам та узгодженості з раніше прийнятими. Як вже зазначалося, з метою впорядкування видання міністерствами, іншими органами державної виконавчої влади нормативних актів щодо забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, підприємств, установ та організацій в Україні з 1 січня 1993 р. було введено державну реєстрацію Міністерством юстиції відомчих нормативних актів.

Відповідно до Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю, що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 р. №731 (ЗП України. – 1993. – №1 – 2. – Ст. 28), на державну реєстрацію подаються акти, що містять правові норми (правила поведінки), розраховані на невизначене коло осіб, підприємств, установ, організацій і неодноразове застосування, незалежно від строку їхньої дії (постійні чи обмежені певним часом) та характеру відомостей, що в них містяться, у тому числі з грифами «Для службового користування», «Не для друку», «Таємно» та іншими, а також

прийняті в порядку експерименту.

Практика державної реєстрації нормативних актів дає підстави позитивно оцінити заходи щодо недопущення до застосування відомчих нормативних актів, які не відповідають чинному законодавству як стосовно створення правової бази ринкової економіки, так і з огляду на право-виховне та профілактичне значення відомчого господарського законодавства.

Водночас запровадження державної реєстрації відомчих нормативних актів допомогло виявити окремі прогалини у відомчому нормотворенні. Так, поза межами державної реєстрації опинилися нормативні акти Національного банку України, що регулюють відносини, суб'єктами яких є юридичні особи, оскільки державній реєстрації згідно зі ст. 16 Закону «Про банки і банківську діяльність» підлягають лише ті нормативні акти, що регулюють відносини з участю фізичних осіб. Виходячи з того, що багато з прийнятих Національним банком України нормативних актів мають міжвідомчий характер і є обов'язковими не лише для всіх фізичних, а й для всіх юридичних осіб (ст. 16 Закону України «Про банки та банківську діяльність»), було б доцільно поширити режим державної реєстрації, встановлений Указом Президента України від 3 жовтня 1992 р. та постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 р. № 731, на всі акти Національного банку, що мають міжвідомчий характер. Це дало б змогу, крім усього іншого, привести деякі акти НБУ у відповідність до вимог, встановлених Єдиною державною системою діловодства, оскільки такі види документів, як листи, телеграми, що їх практикує Національний банк України, є узагальненою назвою різних за змістом документів, що виділяються у зв'язку з особливим способом передачі тексту, але не є нормативними актами відомчого характеру, які можуть видаватися, зокрема, у вигляді постанови, наказу, інструкції, вказівок тощо.

Незважаючи на обов'язок, встановлений п. 15 Положення про державну реєстрацію нормативних актів..., робити посилання на номер і дату державної реєстрації нормативних актів, що публікуються, деякі засоби масової

інформації цього не роблять, чим дезінформують читачів щодо чинності опублікованих актів. За даними Міністерству юстиції України, в 1993 р. було виявлено понад 200 опублікованих у пресі незареєстрованих документів або їх проектів.

Ці та інші упущення в українському законодавстві мають бути враховані парламентом України та іншими суб'єктами нормотворчого процесу, якщо ми як держава прагнемо мати стабільне і добротне законодавство, яке б не лише виконувало роль регулятора суспільних відносин, а й сприяло запобіганню правопорушень суб'єктами господарювання.

Основна мета цієї дисципліни – надати знання з господарського права, що визначається тими завданнями, які воно повинно вирішувати в суспільстві. Завдання господарського права – системне правове забезпечення господарської діяльності, яке здійснюється на професійній основі. Таке забезпечення є одним з невід'ємних умов ефективного функціонування економіки держави.

Тема 1. Загальна характеристика господарського права. Господарські правовідносини. Господарське законодавство

Поняття та визначення предмета господарського права. Методи господарського права. Джерела господарського права. Система господарського права. Принципи господарського права. Система господарського права. Структура господарських правовідносин. Суб'єкти господарського права. Зміст господарських правовідносин. Характеристика господарських правовідносин.

Поняття господарського законодавства. Особливості господарського законодавства. Система господарського законодавства.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та характеристика господарського права.

2. Джерела господарського права.
3. Система господарського права.
4. Господарські правовідносини.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення предмету господарського права.
2. Назвіть джерела господарського права.
3. Назвіть склад господарських правовідносин.
4. Назвіть методи господарського права.
5. Перерахуйте проблеми господарського законодавства.
6. Охарактеризуйте Господарський кодекс України.
7. Що таке господарська діяльність?
8. Розкрийте зміст методу владних приписів.

Завдання до самостійної роботи

1. Охарактеризуйте суб'єкти господарського права.
2. Взаємодія господарського права з іншими галузями національної правової системи.
3. Взаємодія господарського права України з господарськими нормами європейського співтовариства.

Теми рефератів

1. Характеристика господарських правовідносин.
2. Джерела господарського права.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.
3. Саниахметова Н.А. Предпринимательское (хозяйственное) право

України: - Одеса, 2002.

4. Круглова Ю.Ю. Хозяйственное право. – М., 1997.
5. Хозяйственное право /Под ред. Макутова В.Н. – К., 2002.

Тема 2. Підприємництво як спосіб здійснення господарської діяльності

Поняття підприємництва. Ознаки підприємництва. Принципи підприємництва. Форми підприємництва. Види підприємництва.

Суб'єкти підприємницької діяльності. Обмеження права на підприємницьку діяльність.

Гарантії свободи підприємницької діяльності з боку держави. Майнові гарантії.

Реєстрація суб'єктів підприємництва. Ліцензування.

Форми державної підтримки підприємництва.

Припинення підприємництва: форми та процедура.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та ознаки підприємництва.
2. Суб'єкти підприємництва.
3. Принципи підприємництва.
4. Створення суб'єктів підприємництва.

Питання для самостійного контролю

1. Що таке підприємництво?
2. Хто може бути суб'єктом підприємницької діяльності?
3. Назвіть коло осіб, яким заборонено займатися підприємницькою діяльністю.
4. У чому полягає свобода підприємницької діяльності?
5. Назвіть основні види підприємницької діяльності, здійснення яких неможливе без спеціального дозволу (ліцензії).
6. Який порядок видачі ліцензій встановлено чинним законодавством?

7. На яких основних принципах ґрунтується підприємницька діяльність?
8. В якому порядку здійснюється реєстрація суб'єктів підприємництва?
9. Хто несе відповідальність за узгодженість установчих документів з чинним законодавством?
10. У чому полягають загальні гарантії прав підприємців?
11. У чому полягають майнові гарантії прав підприємців?
12. Що таке державна підтримка підприємництва і як вона реалізується?
13. Яким чином будуються відносини державних органів з підприємцями?
14. Яким чином підприємець може захистити свої права в разі порушення їх державними або іншими органами?

Завдання до самостійної роботи

1. Порядок реєстрації суб'єктів підприємництва.
2. Форми державної підтримки підприємництва.

Теми рефератів

1. Законодавство України про підприємницьку діяльність.
2. Створення суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Характеристика патентування окремих видів підприємницької діяльності.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
3. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.

4. Правові основи підприємницької діяльності / Під ред. В.І. Шакуна. – К., 1997.

5. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. – Харьков, 1997.

6. Закон України «Про ліцензування певних видів підприємницької діяльності». – ВВРУ. – 2000. – №20.

Тема 3. Правове становище підприємств

Поняття та ознаки підприємства за господарським законодавством України. Види підприємств. Правовий статус філіалів та представництв підприємства.

Створення підприємств – правова процедура.

Документи, які готуються при реєстрації підприємства. Процедура реєстрації підприємств. Ліцензування підприємств.

Припинення діяльності підприємств. Ліквідація та реорганізація підприємства. Форми реєстрації. Взаємовідносини між державою та підприємством.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та характеристика підприємства як головного суб'єкта господарського права.
2. Порядок створення підприємств.
3. Припинення діяльності підприємств.

Питання для самостійного контролю

1. Назвіть основні ознаки підприємства.
2. Дайте визначення поняття підприємства.
3. Назвіть організаційно-правові форми підприємства.
4. Які види державних підприємств ви знаєте?
5. Назвіть відомі вам види колективних підприємств.

6. Які ви знаєте види приватних підприємств?
7. Що таке спільне підприємство з іноземними інвестиціями?
8. Що таке мале підприємство?
9. Назвіть відомі вам способи створення підприємств.
10. Які документи належать до установчих документів підприємства?
11. Які дані повинні містити установчі документи підприємства?
12. Який порядок реєстрації підприємства?
13. Назвіть юридичні підстави припинення діяльності підприємства.
14. Які способи реорганізації підприємства ви знаєте?
15. З яких заходів складається ліквідаційний процес?
16. Яку черговість задоволення претензій кредиторів встановив законодавець?

Завдання до самостійної роботи

1. Правоздатність і дієздатність підприємства.
2. Управління підприємством.

Теми рефератів

1. Поняття та види підприємств в Україні.
2. Поняття та ліцензування окремих видів підприємницької діяльності.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ „Одісей”, 2003.
2. Закон України «Про патентування окремих видів підприємницької діяльності». – ВВРУ. – 1996. – №20.
3. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.03 р.
4. Положення про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення окремих видів діяльності: Затв. Постановою КМУ від 17.05.94 р. № 314, з

доповненнями та змінами.

5. Круглова Ю.Ю. Хозяйственное право. – М., 1997.
6. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Макутова – К., 2002.
7. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. – Харьков, 2004.

Тема 4. Правовий статус господарських товариств

Поняття та ознаки господарських товариств. Види господарських товариств. Порядок створення господарських товариств. Законодавства про господарські товариства.

Поняття та види акціонерних товариств. Створення акціонерних товариств. Устав акціонерних товариств. Види акцій акціонерних товариств. Органи управління акціонерних товариств.

Поняття товариства з обмеженою відповідальністю. Особливості товариства з обмеженою відповідальністю. Органи управління товариства з обмеженою відповідальністю.

Поняття товариства з додатковою відповідальністю. Особливості створення та відповідальності товариства з додатковою відповідальністю по своїм зобов'язанням.

Поняття повного товариства та командитного товариства. Особливості створення та правового статусу повного товариства. Керівництво повним та командитним товариствами.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та ознаки господарського товариства.
2. Характеристика уставних товариств.
3. Характеристика договірних товариств.

Питання для самостійного контролю

1. Що таке господарське товариство?
2. Назвіть види господарських товариств за законодавством України.
3. Дайте визначення акціонерного товариства (АТ).
4. Які є види АТ, у чому полягають їх особливості?
5. Назвіть основні стадії створення АТ.
6. Назвіть основні майнові права акціонера.
7. Що таке акція? Які види акцій ви знаєте?
8. Які функції і повноваження загальних зборів?
9. Назвіть функції і компетенцію правління АТ.
10. Назвіть функції і компетенцію спостережної ради АТ
11. Назвіть функції і компетенцію ревізійної комісії АТ.
12. Дайте визначення поняття товариства з обмеженою відповідальністю.
13. Якими функціями і повноваженнями наділено виконавчий орган товариства з обмеженою відповідальністю?
14. Дайте визначення поняття товариства з додатковою відповідальністю?
15. Дайте визначення поняття повного товариства.
16. Яким чином здійснюється ведення справ повного товариства?
17. У чому полягає особливість відповідальності учасників повного товариства?
18. Дайте визначення поняття командитного товариства.
19. Назвіть основні права і обов'язки вкладників.
20. Яку відповідальність несуть вкладники командитного товариства?

Завдання до самостійної роботи

1. Відповідальність по своїм зобов'язанням членів господарських товариств.
2. Особливості створення акціонерного товариства.

Теми рефератів

1. Поняття та загальна характеристика господарських товариств.
2. Характеристика акціонерних товариств.
3. Характеристика повного товариства.
4. Поняття та особливості командитного товариства.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ „Одісей”, 2003.
2. Закон України „Про господарські товариства”//ВВРУ. – 2001. – №12.
3. Віник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право. – К., 2000.
4. Зобов'язальне право: Навч. посібник / Під ред. О.В. Дзери. – К., 2000.
5. Круглова Ю.Ю. Хозяйственное право. – М., 1997.
6. Саніахметова Н.А. Підприємницьке право. – Одеса, 2000.

Тема 5. Правове становище некомерційних суб'єктів господарського права

Поняття та особливості некомерційних суб'єктів господарського права.
Види некомерційних суб'єктів. Правовий статус некомерційних суб'єктів.

Створення некомерційних господарських суб'єктів. Законодавство, яке регулює створення і діяльність господарських суб'єктів.

Правовий статус некомерційних благодійних фондів.

Правовий статус некомерційних установ.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття некомерційних суб'єктів господарського права.
2. Види некомерційних суб'єктів.
3. Законодавство України про некомерційні суб'єкти господарського

права.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення некомерційним суб'єктам господарського права.
2. Назвіть ознаки некомерційних суб'єктів господарського права.
3. Охарактеризуйте організаційні форми некомерційної господарської діяльності.
4. Порядок створення некомерційних суб'єктів господарювання.
5. Охарактеризуйте відносини між комерційними та некомерційними суб'єктами господарського права.

Завдання до самостійної роботи.

1. Правовий статус некомерційних благодійних фондів.
2. Податкові та інші відносини між державою та некомерційними суб'єктами господарського права.

Теми рефератів

1. Характеристика основних видів негосподарюючих організацій.
2. Правовий статус некомерційного суб'єкта господарювання

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Круглова Ю.Ю. Хозяйственное право. – М., 1997.
3. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
4. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.
5. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. – Харьков, 2004.

Тема 6. Правове регулювання відносин власності в Україні

Поняття права власності за українським законодавством. Форми власності в Україні. Шляхи набуття права власності. Об'єкти права власності. Суб'єкти права власності.

Інші майнові правовідносини, які походять від права власності.

Характеристика права повного господарського відання майном. Суб'єкти даного права.

Характеристика орендного права на орендування майна. Особливості орендних правовідносин.

Характеристика права оперативним управлінням майном. Особливості даного майнового права.

Склад майна підприємства.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття права власності за законодавством України.
2. Право повного господарського відання майном.
3. Право орендаря на орендоване майно.
4. Право оперативного управління майном.

Питання для самостійного контролю

1. Що таке власність в економічному аспекті?
2. Які форми власності є в Україні?
3. Що таке право власності в об'єктивному та суб'єктивному розумінні?
4. Назвіть способи виникнення і припинення права власності.
5. Хто є суб'єктами права загальнодержавної і комунальної власності?
6. Назвіть основні повноваження органів управління загальнодержавною власністю.
7. Якими правами щодо управління майном наділені органи місцевого самоврядування?
8. Перелічіть основні об'єкти права загальнодержавної та комунальної

власності.

9. Назвіть коло суб'єктів колективної власності.
10. Яким чином реалізуються повноваження власника щодо майна, належного йому на праві колективної власності?
11. У чому полягають особливості права колективної власності акціонерного товариства?
12. Охарактеризуйте особливості права власності громадських об'єднань і політичних партій.
13. Чи можуть іноземні громадяни бути суб'єктами права приватної власності в Україні?
14. Які обмеження встановлено законодавством щодо порядку придбання окремих видів майна громадянами?

Завдання до самостійної роботи

1. Способи набуття права власності.
2. Правовий статус окремих видів майна підприємства.

Теми рефератів

1. Поняття та види підприємств.
2. Характеристика орендних правовідносин.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ „Одісей”, 2003.
2. Закон України „Про власність”//ВВРУ. – 2002. – №16.
3. Закон України „Про лізинг”//ВВРУ. – 1999. – № 23.
4. Віник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право. – К., 2000.
5. Зобов'язальне право: Навч. посібник / Під ред. О.В. Дзери. – К., 2000.
6. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 1999.
7. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской

деятельности в Украине. – Харьков, 1997.

8. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.

Тема 7. Господарсько-договірні зобов'язання. Господарсько-правова відповідальність

Загальна характеристика господарських зобов'язань. Підстави виникнення господарських зобов'язань.

Види господарських зобов'язань. Виникнення господарських зобов'язань. Поняття господарського договору як основи виникнення господарських відносин. Види господарських договорів. Порядок укладання господарських договорів. Форма договору. Характеристика окремих господарських договорів: купівлі-продажу, поставки, перевезення та підряду.

Поняття господарської відповідальності. Підстави для виникнення відповідальності. Види господарської відповідальності. Характеристика відшкодування збитків, штрафу та оперативних санкцій як видів господарської відповідальності. Функції господарської відповідальності. Реалізація господарської відповідальності.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття господарського зобов'язання.
2. Види господарських договорів.
3. Поняття господарської відповідальності.
4. Види господарської відповідальності.

Питання для самостійного контролю

1. Що становить правову основу господарських договорів?
2. Назвіть особливі ознаки господарського договору.
3. Дайте визначення поняття господарського договору.
4. Що таке господарське зобов'язання?

5. Як можна класифікувати господарські договори залежно від юридичної підстави?

6. Назвіть загальні функції договору.

7. Які специфічні функції виконує господарський договір?

8. У чому полягають особливості укладання господарських договорів?

9. Розкрийте зміст догосподарського врегулювання розбіжностей, що виникають при укладанні договорів.

10. Назвіть основні принципи виконання господарських договорів та розкрийте їхній зміст.

11. Назвіть характерні ознаки господарсько-правової відповідальності.

12. Розкрийте зміст штрафної та попереджувальної функцій.

13. У чому полягає сутність компенсаційної функції?

14. Розкрийте зміст відшкодування збитків як одного з видів відповідальності.

15. Назвіть види штрафних економічних санкцій та розкрийте їх особливості.

16. Що таке оперативно-господарські та оцінні санкції?

17. Назвіть умови господарсько-правової відповідальності та розкрийте їх зміст.

Завдання до самостійної роботи.

1. Обставини виникнення господарських зобов'язань.

2. Порядок укладання господарських договорів.

Теми рефератів

1. Поняття та загальна характеристика господарських договорів.

2. Характеристика господарських зобов'язань.

3. Поняття та види господарської відповідальності.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ „Одісей”, 2003.
2. Цивільний кодекс України від 01.01.2004.
3. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
4. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 1999.
5. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. – Харьков, 1997.
6. Віник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право. – К., 2000.
7. Zobov'язальне право: Навч. посібник / Під ред. О.В. Дзери. – К., 2000.

Тема 8. Правове регулювання банкрутства

Правове поняття банкрутства. Нормативно-правова характеристика банкрутства. Суб'єкти справи про банкрутство.

Розгляд справи про банкрутство в господарському суді. Порядок ініціювання справи про банкрутство. Правовий статус ліквідаційної комісії. Розпорядження майном боржника. Черговість виплат по зобов'язаннях боржника.

Поняття та процедура санації. Права та обов'язки санатора.

Процедура ліквідації підприємства-банкрута. Поняття мирової угоди. Процедура досягнення мирової угоди.

Банкрутство приватного підприємця.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та підстави для банкрутства підприємства.
2. Стадії банкрутства.
3. Поняття санації в господарському праві.
4. Наслідки банкрутств.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення поняття банкрутства.
2. Хто може бути визнаний суб'єктом банкрутства?
3. Хто може звертатися із заявою про порушення справи про банкрутство?
4. З яких стадій складається провадження у справах про банкрутство?
5. В якому разі господарський суд визнає боржника банкрутом?
6. Яким органам надсилається ухвала про визнання боржника банкрутом?
7. Назвіть основні функції ліквідаційної комісії.
8. Які наслідки визнання боржника банкрутом?
9. В якому порядку здійснюється оцінка майна банкрута?
10. Яким чином проводиться продаж майна банкрута?
11. Яка черговість задоволення претензій кредиторів встановлена Законом України "Про банкрутство"?

Завдання до самостійної роботи

1. Черговість виплат по зобов'язанню боржника.
2. Поняття мирової угоди.

Теми рефератів

1. Стадії процедури банкрутства.
2. Правова характеристика стадії санації.
3. Характеристика ліквідаційної процедури банкрутства.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» //ВВРУ. – 2003. – №34.

3. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
4. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.
5. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. – Харьков, 1997.
6. Зобов'язальне право: Навчальний посібник / Під ред. О.В. Дзери. – К., 2000.

Тема 9. Правовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання

Правові гарантії свободи господарської діяльності. Види захисту порушених прав підприємців. Види господарських спорів.

Врегулювання господарських спорів без звернення в господарський суд. Визначення підсудності господарських спорів. Процедура досудового вирішення господарських спорів.

Захист прав і інтересів суб'єктів господарювання господарським судом.

Процедура розгляду справ. Терміни, протягом яких суд розглядає справи про господарські спори. Рішення, які приймає суд у результаті розгляду справ. Повноваження господарського суду при розгляді справ.

Розгляд спорів третейським судом.

Питання для семінарського заняття

1. Захист порушення прав суб'єктів господарювання.
2. Розгляд господарських спорів судом.
3. Рішення, які виносить суд при розгляді господарських спорів.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення поняття господарського спору.
2. Назвіть основні нормативні акти, якими регулюється організація та діяльність господарських судів.

3. Які основні завдання господарського суду?
4. Назвіть основні повноваження місцевих господарських судів.
5. В якому складі діє Вищий суд України?
6. Назвіть основні повноваження Вищого господарського суду України.
7. За якими ознаками розмежовується підсудність господарських справ?
8. У чому полягають винятки із загального правила предметної підсудності?
9. Які справи підвідомчі господарському суду?
10. Які справи розглядає Вищий господарський суд України?
11. У чому полягає загальне правило територіальної підсудності?
12. Які функції виконує стадія догосподарського врегулювання господарських спорів?
13. Розкрийте порядок пред'явлення претензій.
14. Розкрийте зміст стадії порушення справи.
15. У чому полягає стадія вирішення господарських спорів?
16. Яким чином виконується рішення господарського суду?
17. У чому полягає стадія перевірки рішення, ухвали, постанови в порядку нагляду?

Завдання до самостійної роботи

1. Розгляд спорів третейським судом.
2. Характеристика законодавства, яке застосовується при розгляді господарських спорів.

Теми рефератів

1. Поняття та види господарських судів.
2. Поняття позивної давності господарських спорів.
3. Апеляційний розгляд господарських спорів.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Господарсько-процесуальний кодекс зі змінами і доп. на 2004 рік.
3. Закон України „Про третейські суди”//ВВРУ. – 2004. – №24
4. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
5. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.

Тема 10. Правові засади обмеження монополізму в економіці України

Поняття монопольного становища у господарському законодавстві.
Діяльність, яка визначається як порушення антимонопольного законодавства.

Нормативно-правові акти, які складають антимонопольне законодавство України.

Правовий статус Антимонопольного Комітету України та його територіальні відділення. Склад Антимонопольного Комітету України. Повноваження Антимонопольного Комітету України.

Санкції, передбачені за порушення антимонопольного законодавства. Характеристика оперативних санкцій. Процедура примусового розділу підприємства-монополіста.

Процедура притягнення до відповідальності за порушення антимонопольного законодавства.

Законодавство про захист від недобросовісної конкуренції.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття підприємства монополіста.
2. Порушення антимонопольного законодавства.
3. Санкції за порушення законодавства.
4. Процедура притягнення до відповідальності за порушення антимонопольного законодавства.

Питання для самостійного контролю

1. Назвіть основні акти антимонопольного законодавства.
2. Дайте визначення поняття монопольного становища.
3. Які дії вважаються зловживанням монопольним становищем?
4. Які угоди між підприємцями визнаються неправомірними?
5. У чому полягає дискримінація підприємців органами влади і управління?
6. Назвіть основні функції Антимонопольного комітету.
7. Які заходи майнової відповідальності передбачені за порушення антимонопольного законодавства?
8. Які оперативно-господарські санкції передбачені за порушення антимонопольного законодавства?
9. Які органи і посадові особи розглядають справи про порушення антимонопольного законодавства?
10. Які рішення приймаються за результатами розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства?
11. В якому порядку оскаржуються рішення про порушення антимонопольного законодавства?

Завдання до самостійної роботи

1. Повноваження державних уповноважених Антимонопольного комітету.
2. Законодавство про боротьбу з монополізмом.

Теми рефератів

1. Поняття монопольного становища підприємства за законодавством України.
2. Відповідальність за порушення антимонопольного законодавства.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» //ВВРУ. – 2003. – №21
3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» //ВВРУ. – 2001. – №35.
4. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
5. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.
6. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.

Тема 11. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Поняття зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) у господарському законодавстві України. Види зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Державні органи, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність. Способи регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності. Процедура оформлення ліцензій та отримання квот.

Зовнішньоекономічні договори. Порядок укладання. Особливості та умови договору.

Розрахунки при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Взаємовідповідальність у зовнішньоекономічній діяльності.

Питання для семінарського заняття

1. Господарське законодавство про зовнішньоекономічну діяльність.
2. Види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
3. Способи регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
4. Поняття та особливості зовнішньоекономічних договорів.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення поняття зовнішньоекономічної діяльності.
2. Назвіть основні принципи зовнішньоекономічної діяльності.
3. Назвіть суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
4. Які види зовнішньоекономічної діяльності ви знаєте?
5. В яких формах здійснюється державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
6. Які види ліцензій ви знаєте?
7. Назвіть види експортних (імпортних) квот, що запроваджуються в Україні.
8. Що таке інвестиційна діяльність?
9. В якому вигляді можуть здійснюватися іноземні інвестиції в Україні?
10. Назвіть основні форми здійснення іноземних інвестицій в Україні.
11. Які державні гарантії захисту іноземних інвестицій установлені в законодавстві України?
12. Дайте визначення поняття спеціальної (вільної) економічної зони.
13. Назвіть основні типи ЗЕД залежно від господарської спрямованості та економіко-правових умов діяльності.
14. Як здійснюється управління ЗЕД?
15. Як можуть ліквідації ЗЕД?

Завдання до самостійної роботи

1. Базис поставки у зовнішньоекономічному договорі.
2. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності.

Теми рефератів

1. Характеристика законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
2. Правовий статус державних органів, які регулюють

зовнішньоекономічну діяльність.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» //ВВРУ. – 1991. – №29. – ст. 372
3. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.
4. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.
5. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.

Тема 12. Правові основи банківської діяльності та кредитно-розрахункових відносин

Поняття банку як суб'єкта господарських відносин. Поняття та ознаки банківської системи. Елементи банківської системи. Нормативні акти, які регулюють банківську систему України.

Поняття та ознаки Національного банку України. Органи управління Національним банком, порядок їх формування. Функції та повноваження Національного банку.

Поняття комерційного банку. Види комерційних банків. Створення комерційного банку. Функції комерційного банку, органи управління ним.

Поняття банківського кредиту. Види кредитів. Принципи кредитування. Ознаки кредитного договору.

Порядок відкриття банківського рахунку. Договір на обслуговування банківських рахунків.

Форми розрахунків.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття банку та банківської системи.

2. Правовий статус Національного банку України.
3. Поняття та види комерційних банків.
4. Порядок кредитування. Принципи кредитування.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення поняття кредиту.
2. Які форми кредиту можуть використовуватися суб'єктами господарської діяльності?
3. Назвіть види банківського кредиту.
4. За якими принципами здійснюється банківське кредитування?
5. Назвіть основні умови кредитного договору.
6. У чому полягають особливості отримання кредиту в іноземній валюті?
7. Які рахунки в установах банку можуть бути відкриті суб'єктами господарювання?
8. Які документи подаються для відкриття рахунку?
9. В якому порядку відкриваються рахунки юридичним особам-нерезидентам?
10. У яких формах можуть здійснюватися безготівкові розрахунки в господарському обороті України?
11. Що таке платіжне доручення?

Завдання до самостійної роботи.

1. Порядок відкриття банківського рахунку.
2. Форми розрахунків між суб'єктами господарювання.

Теми рефератів

1. Поняття та ознаки банківського кредиту.
2. Порядок отримання банківського кредиту.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» //ВВРУ. – 2003. – №24
3. Закон України «Про Національний банк України» //ВВРУ. – 1999. – №21
4. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.
5. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.
6. Підприємницьке право України. Підручник / Під ред. Р.Б. Шишка. – Харків, 2000.

Тема 13. Правові основи біржової діяльності в Україні

Поняття біржової організації. Ознаки біржі. Види бірж. Функції бірж. Права та обов'язки біржової організації. Поняття та види товарних бірж.

Поняття біржової угоди. Види біржових угод. Порядок укладання біржової угоди. Реєстрація біржових угод.

Правила біржової торгівлі. Нормативне регулювання біржової торгівлі.

Правовий статус фондової біржі.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та види біржових організацій в Україні.
2. Правовий статус бірж.
3. Біржова угода.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення поняття товарної біржі.
2. Що таке фондова біржа?
3. Як класифікуються товарні біржі?
4. Назвіть основні функції товарної біржі.

5. Які права має товарна біржа?
6. Яким умовам повинна відповідати біржова угода?
7. Назвіть види біржових угод залежно від часу виконання.
8. Що таке ф'ючерсні угоди і в чому полягають їх особливості?
9. Які основні питання діяльності товарних бірж регулюються правилами біржової торгівлі?
10. Назвіть загальні заборони, які діють на біржі.
11. Дайте загальну характеристику процедури проведення торгів на товарній біржі.
12. Охарактеризуйте правовий статус фондової біржі.

Завдання до самостійної роботи

1. Функції біржових організацій.
2. Законодавство про біржову діяльність.

Теми рефератів

1. Характеристика та види біржових угод.
2. Відповідальність за порушення правил біржової торгівлі.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Закон України «Про товарну біржу» //ВВРУ. – 2003. – №12.
3. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» //ВВРУ. – 1999. – №23.
4. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
5. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.

Тема 14. Правові основи безпеки господарської діяльності

Поняття забезпечення безпеки господарської діяльності. Господарське законодавство України про забезпечення безпеки господарської діяльності.

Поняття недобросовісної конкуренції в господарській діяльності. Неправомірне використання ділової репутації підприємців. Створення перешкод підприємцям в їх діяльності. Правопорушення, пов'язані з комерційною таємницею. Поняття комерційної таємниці. Збір та розголошення комерційної таємниці. Використання комерційної таємниці.

Відповідальність за порушення безпеки, прав і законних інтересів підприємців. Майнова відповідальність. Адміністративна та кримінальна відповідальність.

Види та правовий статус державних органів, які регулюють відносини, пов'язані з забезпеченням безпеки господарської діяльності.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття та види недобросовісної конкуренції по українському законодавству.
2. Поняття та правове регулювання відносин щодо комерційної таємниці.
3. Санкції за порушення безпеки господарської діяльності.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення недобросовісної конкуренції.
2. Охарактеризуйте законодавство про захист господарської діяльності.
3. Дайте визначення поняттю неправомірному використанню ділової репутації господарчого суб'єкта.
4. Що таке створення перешкод у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції?
5. Що таке комерційна таємниця?
6. Охарактеризуйте правопорушення з використанням комерційної

таємниці.

7. Перерахуйте та дайте характеристику видам відповідальності за недобросовісну конкуренцію.

8. Охарактеризуйте правову процедуру притягнення до відповідальності за порушення основ конкуренції в господарській діяльності.

Завдання до самостійної роботи

1. Державні органи, які регулюють відносини щодо безпеки господарської діяльності.

2. Законодавство України про порушення безпеки господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Теми рефератів

1. Класифікація діяльності, яка визначається як недобросовісна конкуренція.

2. Відповідальність за правопорушення пов'язані з розголошенням комерційної таємниці.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
2. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
3. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.
4. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.

Тема 15. Правові основи забезпечення якості продукції та захисту прав споживачів

Загальні вимоги до забезпечення якості продукції, робіт та послуг. Законодавство України про забезпечення якості продукції.

Управління якістю товарів через стандартизацію, сертифікацію і правове забезпечення єдиного вимірювання. Державні органи, які забезпечують нагляд за якістю товарів.

Правова відповідальність за порушення законодавства щодо забезпечення якості.

Правовий захист споживчого ринку від товарів неналежної якості.

Права споживачів відносно неякісних товарів. Поняття гарантійних термінів. Поняття гарантійного обслуговування.

Розгляд спорів між підприємцем та споживачем товару про неякісну продукцію.

Законодавство України про відповідальність за порушення у сфері забезпечення якості товарів.

Питання для семінарського заняття

1. Поняття якості товарів та її додержання у господарських відносинах.
2. Відповідальність за порушення законодавства про забезпечення якості продукції.
3. Розгляд спорів між підприємцем та споживачем про неякісну продукцію.

Питання для самостійного контролю

1. Дайте визначення правовому статусу споживача.
2. Охарактеризуйте законодавство про захист прав споживачів.
3. Охарактеризуйте право споживачів відносно якісних товарів.
4. Права споживачів відносно неякісних товарів.
5. Дайте визначення гарантованого строку у відносинах купівлі-продажу, транспортних перевезень та побутових послуг.
6. Охарактеризуйте вимоги щодо запобігання ввезенню, виготовленню та реалізації неякісних або фальсифікованих продуктів та сировини.

7. Вкажіть на права та обов'язки виробників і продавців щодо забезпечення якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини.

8. Охарактеризуйте процедуру вилучення з обігу харчових продуктів та сировини, що не відповідають встановленим вимогам.

Завдання до самостійної роботи

1. Законодавство України про відповідальність за порушення вимог до якості товарів.

2. Державне управління стосовно якості товарів через сертифікацію продукції.

Теми рефератів

1. Відповідальність за порушення прав споживачів.

2. Поняття та характеристика сертифікації в господарській діяльності.

Література

1. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.

2. Закон України «Про захист прав споживачів» від 20.06.95 р. //ВВРУ. – 1995. – №23, ст. 182

3. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.

4. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.

5. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.

Т Е С Т И

для перевірки знань з вивчення дисципліни

ТЕСТ 1

Предметом господарського права є:

а) майнові відносини в суспільстві;

- б) комерційні відносини, пов'язані з одержанням прибутку;
- в) відносини у сфері управління в державі?

ТЕСТ 2

Основним методом господарського права є:

- а) диспозитивний метод;
- б) імперативний метод?

ТЕСТ 3

До джерел господарського права належать:

- а) Конституція України;
- б) Цивільний кодекс України;
- в) Господарський Кодекс України.

ТЕСТ 4

Суб'єктами господарського права є:

- а) юридичні особи;
- б) фізичні особи.

ТЕСТ 5

Державна реєстрація підприємств відбувається протягом:

- а) 10 днів;
- б) 3 дні;
- в) 20 днів.

ТЕСТ 6

Чисельність робітників на малому підприємстві не повинна перевищувати:

- а) 50 чол.;
- б) 100 чол.;
- в) 150 чол.

ТЕСТ 7

Основним суб'єктом господарського права є:

- а) приватний підприємець;
- б) підприємство;

в) трудовий колектив?

ТЕСТ 8

До уставних об'єднань підприємств належать:

- а) асоціації;
- б) концерни;
- в) консорціуми.

ТЕСТ 9

Підприємство одержує статус юридичної особи від дати:

- а) подачі документів до реєструючого органу;
- б) державної реєстрації;
- в) реєстрації в податковому органі.

ТЕСТ 10

Державна реєстрація підприємства здійснюється:

- а) у податковій інспекції;
- б) державним реєстратором;
- в) у відділі державної статистики.

ТЕСТ 11

Філія підприємства:

- а) не є юридичною особою;
- б) є юридичною особою.

ТЕСТ 12

Закон, який регулює діяльність господарських товариств в Україні:

- а) Господарський кодекс України;
- б) «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»;
- в) «Про господарські товариства».

ТЕСТ 13

До уставних господарських товариств належать:

- а) акціонерне товариство;
- б) товариство з обмеженою відповідальністю;

в) повне товариство.

ТЕСТ 14

Мінімальний розмір уставного фонду акціонерного товариства:

- а) 10 тис. грн.;
- б) 1250 мінімальних зарплат;
- в) 100 мінімальних заробітних плат?

ТЕСТ 15

Вищим органом управління в акціонерному товаристві є:

- а) правління товариства;
- б) наглядова рада;
- в) загальні збори акціонерів.

Т Е С Т И

для перевірки знань по темам № 8 – 15:

ТЕСТ 16

Який державний орган приймає рішення про банкрутство підприємства:

- а) господарський суд;
- б) орган реєстрації;
- в) орган державної адміністрації.

ТЕСТ 17

Примусова ліквідація підприємства відбувається у випадку:

- а) визнання його банкрутом;
- б) визнання недійсним його установчих документів;
- в) не виплати заробітної плати робітникам.

ТЕСТ 18

Санация у процедурі банкрутства – це:

- а) зобов'язання боржника заплатити кредитору певну суму;
- б) вимоги кредиторів, визнані боржником;
- в) система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника.

ТЕСТ 19

Справа про банкрутство порушується судом, якщо вимоги кредитора до боржника складають:

- а) не менше 300 мінімальних заробітних плат;
- б) 10 тис. грн.;
- в) 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

ТЕСТ 20

Які вимоги кредиторів задовольняються у першу чергу з майна підприємства-банкрута:

- а) вимоги щодо сплати податків і зборів;
- б) повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;
- в) вимоги, що забезпечені заставою.

ТЕСТ 21

Зміст інформації, яка складає комерційну таємницю, на підприємстві регулює:

- а) податкова інспекція;
- б) керівник підприємства;
- в) суд.

ТЕСТ 22

Який державний орган здійснює контроль за обігом цінних паперів:

- а) Кабінет міністрів України;
- б) міністерство фінансів;
- в) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

ТЕСТ 23

Спільне підприємство - це підприємство, іноземна інвестиція в уставному фонді якого складає, %:

- а) 50%; б) 20%; в) 10%.

ТЕСТ 24

Який об'єм ринку певного товару повинно мати підприємство, щоб, у відповідності до законодавства, вважатися монополістом, %:

- а) 10%; б) 35%; в) 50%.

ТЕСТ 25

Не мають права займатися підприємницькою діяльністю такі категорії громадян:

- а) держслужбовці;
- б) особи, яким суд заборонив займатися підприємництвом;
- в) керівники підприємств.

ТЕСТ 26

До фінансового підприємства належать такі види діяльності:

- а) інноваційна; б) банківська; в) торгова.

ТЕСТ 27

Термін дії торгового патенту на здійснення торгівельної діяльності:

- а) 2 роки; б) 12 місяців; в) 6 місяців.

ТЕСТ 28

Торговий патент видається суб'єктам підприємництва:

- а) податковим органом;
- б) органом статистики;
- в) Комітетом у справах підприємництва.

ТЕСТ 29

Види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню:

- а) видобування уранових руд;
- б) виробництво лікарських засобів;
- в) медична практика;
- г) юридична практика.

ТЕСТ 30

Підставами для анулювання ліцензії є:

- а) акт про повторне порушення ліцензійних умов;
- б) порушення податкового законодавства.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Поняття та предмет господарського права.
2. Методи господарського права.
3. Принципи господарського права.
4. Господарські правовідносини.
5. Джерела господарського права.
6. Поняття та ознаки підприємництва.
7. Принципи підприємництва.
8. Створення суб'єктів підприємницької діяльності.
9. Припинення діяльності суб'єктів підприємництва.
10. Ліцензування господарської діяльності.
11. Поняття та класифікація суб'єктів господарського права.
12. Поняття підприємства та його види в господарських відносинах.
13. Управління підприємством.
14. Поняття комерційної таємниці підприємства.
15. Поняття та види господарських товариств.
16. Характеристика акціонерного товариства.
17. Характеристика товариства з обмеженою відповідальністю.
18. Характеристика товариства с додатковою відповідальністю.
19. Характеристика повного товариства.
20. Характеристика командитного товариства.
21. Патентування окремих видів господарської діяльності.
22. Засоби фінансування господарської діяльності підприємства.
23. Поняття та ознаки господарського договору.
24. Форма господарського договору.
25. Види господарських договорів.
26. Порядок укладання господарського договору.
27. Характеристика договору постачання.

28. Характеристика договору перевезення у господарських відносинах.

29. Характеристика договору купівлі-продажу товарів.

30. Поняття права власності та форми права власності в Україні.

31. Право повного господарського відання майном.

32. Право орендаря на орендоване майно.

33. Право оперативного управління майном.

34. Поняття монопольного становища підприємства та види порушень антимонопольного законодавства.

35. Правовий статус Антимонопольного комітету України.

36. Відповідальність за порушення антимонопольного законодавства.

37. Процедура притягнення до відповідальності за порушення антимонопольного законодавства.

38. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності.

39. Поняття банківського кредиту.

40. Принципи банківського кредитування.

41. Поняття та зміст банківського кредитного договору.

42. Поняття та функції господарської відповідальності.

43. Правовий статус некомерційних суб'єктів господарського права.

44. Види підприємницької діяльності.

45. Поняття банкрутства в господарській діяльності.

46. Правовий статус господарського суду у процедурі банкрутства.

47. Процедура санації підприємства боржника.

48. Ліквідаційна процедура у відносинах банкрутства.

49. Мирова угода у процедурі банкрутства.

50. Черговість задоволення вимог кредиторів з майна банкрутства.

51. Поняття та органи господарсько-правового договору.

52. Досудове врегулювання господарських спорів.

53. Спори, які розглядаються господарськими судами.

54. Процедура розгляду господарських спорів у місцевих господарських судах.

55. Зміст рішення господарського суду після розгляду господарського спору.

56. Апеляційний розгляд господарського спору.

57. Поняття та ознаки біржової організації.

58. Види бірж в Україні.

59. Права та обов'язки учасників біржової торгівлі.

60. Функції біржової організації.

61. Поняття та види біржових угод.

62. Поняття та особливості ф'ючерсної біржової угоди.

63. Процедура біржових торгів.

64. Правовий захист прав споживачів в Україні.

65. Види господарської відповідальності.

66. Засоби регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

67. Характеристика договору оренди.

68. Характеристика договору контрактації.

69. Особливості зовнішньоекономічного контракту.

70. Поняття та види недобросовісної конкуренції в господарських відносинах.

71. Державні органи, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність.

72. Патентування господарської діяльності.

73. Відповідальність за порушення прав споживачів.

74. Поняття та характеристика сертифікації.

75. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основна література

1. Господарське право України: Навч. посібник. – К.: Атіка, 1999.
2. Господарське законодавство України (за станом на 1 вересня 2004 р.). – Харків: ТОВ «Одісей», 2004.
3. Круглова Ю.Ю. Хозяйственное право. – М., 1997.
4. Мартемьянов В.С. Хозяйственное право. – М., 1994.
5. Хозяйственное право: Учебник / Под ред. В.Н. Мамутова – К., 2002.
6. Предпринимательское (хозяйственное) право / Под ред. В.В. Лаптева, 1999.
7. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Господарське право. – К., 2001.
8. Хоскит А. Курс предпринимательства. – М., 1993.
9. Попов А.А. Правовые основы предпринимательской деятельности в Украине. – Харьков, 2001.
10. Саниахметова Н.А. Предпринимательское (хозяйственное) право Украины: Учеб. пособие. – Харьков: «Одиссей», 2005.
11. Хозяйственное право: Учебное пособие / Под общей ред. проф. Н.А. Саниахметовой. – Харьков: «Одиссей», 2004.

Додаткова література

1. Віник О.М., Щербина В.С. Акціонерне право. – К., 2000.
2. Зобов'язальне право: Навчальний посібник / Під ред. О.В. Дзери. – К., 2000.
3. Ефимова Л.Г. Банковское право. – М., 2001.
4. Олейник О.М. Основы банковского права. – М., 1998.
5. Олейник О.М. Предпринимательское право. – М., 2000.
6. Плаксин В.А. Коммерческая тайна и ее правовые проблемы // Государство и право. – 1992. – №8.
7. Пушкін А.Н., Селіванов В.В. Відносини підприємства і правовий

статус її суб'єктів. – К., 2001.

8. Правові основи підприємницької діяльності / Під ред. В.М. Гайворонського. – Харків, 2000.

9. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. – К., 2000.

10. Підприємницьке право України: Підручник / Під ред. Р.Б. Шишка. – Харків, 2000.

Нормативні акти

1. Конституція України. //ВВРУ. – 1996. – №30.
2. Цивільний кодекс України. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
3. Господарський кодекс. – Харків: ТОВ «Одісей», 2003.
4. Господарсько-процесуальний кодекс України. //ВВРУ – 2001. – №36.
5. Адміністративний кодекс України. – К., 2005.
6. Кримінальний кодекс України. – К.: А.С.К, 2001.
7. Закон України «Про власність» //ВВРУ – 1991 – №20.
8. Закон України «Про господарські товариства» //ВВРУ – 1991. – №49.
9. Закон України «Про лізинг» //ВВРУ – 1999 – №16.
10. Закон України «Про цінні папери та фондову біржу» //ВВРУ – 1991. – №38.
11. Закон України «Про банки та банківську діяльність» //ВВРУ – 2001. – №10.
12. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» //ВВРУ – 2003. – №5.
13. Закон України «Про товарну біржу» //ВВРУ – 1993. – №11.
14. Закон України «Про оренду майна державних підприємств та організації» //ВВРУ – 1992. – №6.
15. Закон України «Про колективне сільськогосподарське

підприємство» //ВВРУ – 1992 – №4.

16. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» //ВВРУ – 2001. – №10.

17. Закон України «Про патентування окремих видів підприємницької діяльності» //ВВРУ – 1996. – №20.

18. Закон України «Про захист економічної конкуренції» //ВВРУ – 2001. – №16.

19. Закон України «Про охорону знаків на товари та послуги» від 15.12.93 г. //ВВРУ – 1994 – №21.

20. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» //ВВРУ. – 1992. – №48.

21. Закон України «Про систему оподаткування» //ВВРУ – 1997. – №16.

22. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» //ВВРУ – 1994. – №18.

23. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» //ВВРУ – 1991. – №20.

24. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» //ВВРУ – 1999 – №14.

25. Закон України «Про захист прав споживачів» //ВВРУ – 1994. – №1.

26. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» //ВВРУ – 1997. – №15.

27. Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» //ВВРУ – 2003. – №16.

Навчальне видання

Первалова Людмила Вікторівна
Вергун Володимир Григорович

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО
Навчально-методичний посібник

Українською мовою

Відповідальний за випуск Л.В. Первалова

Роботу до друку рекомендував

В авторській редакції

Комп'ютерна верстка О.В.Софоклова

План 2007 р., поз. 83/
Підп. до друку
Riso – друк.
Обл.-вид. арк. 9,8.
Ціна договірна.

Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Таймс.
Наклад 150 прим.

Папір офсетн.
Ум.друк.арк. 8,0.
Зам. №

Видавничий центр НТУ "ХПІ", 61002, Харків, вул. Фрунзе, 21

Свідоцтво ДК № 116 від 10.07.2000 р.

Друкарня НТУ "ХПІ" 61002, Харків, вул. Фрунзе, 21